

Rusfag nr. 1–2015

Av: Karin Gustavsen og
Reidar Pettersen Vibeto,
KoRus - Sør

58 fagfolk fra rusfeltet i kommuner i helseregion sør er samstemte i sin bekymring for de unge og de eldste rusmisbrukerne med store hjelpebehov. Det viser gjennomgangen av feltdialoger utført av KoRus – Sør.

Feltfagfolk viser vei

Sammendrag

Erfaringsmaterialet som ble innhentet vår og høst 2014 fra et utvalg feltfagfolk i Vestfold, Buskerud, Telemark og Agder-fylkene, viser at det er viktig med styrket fokus på utsatte unge og eldre med rusproblemer med et omfattende hjelpe- og omsorgsbehov. Materialet viser også at det er lite fokus på minoritetsgrupper og deres rusutfordringer, noe som først og fremst ser ut til å skyldes manglende kompetanse på området. Feltfagfolkene pekte også på at bruken av sosiale medier er en utfordring, både når det gjelder rushandel og koplinger til og mellom marginaliserte grupper. Flere pekte også på grovere vold i utsatte gatemiljøer, og mange tok opp bekymring knyttet til seksualisering, der kvinner ser ut til å være særlig utsatt. Rapporteringen om behov for skjerpet fokus på unge står noe i motstrid til rapporter fra Ungdata, der betegnelser som «snillere og skikkeligere ungdom» og mindre bruk av rusmidler er

framtreddende. Vi spør oss derfor om det er slik at Ungdata ikke i tilstrekkelig grad makter å fange opp tidsaktuelle bevegelser i vår tid. Det kan selvsagt også være slik at feltfagfolkene ser det de er ute etter å se, og derved ikke observerer bredden og helheten. Vår vurdering så langt er imidlertid at feltfagfolkene makter å se både helhet og trender. Dette kan tyde på at vi i større grad enn hva som er praksis i dag bør kople felterfaringer med data vi innhenter gjennom mer tradisjonell dokumentasjon og forskning. Slik sett peker arbeidet knyttet til «Feltfagfolk viser vei» også på en interessant metodologisk retning for den videre kunnskapsutviklingen innen feltet.

Begrunnelse: Hvorfor ut i felt – nå?

Ett av kompetansesentrene sine viktigste oppdrag er å være en brobygger mellom kunnskap og praksis. Kompetansesentrene skal bidra til et kompetent fagmiljø innen rusfeltet spesielt, primært

på kommunenivå. Veien inn i og ut av rusavhengighet er sammensatt. Dette skal kompetansesentrene bidra til å forklare og forstå. Samfunnsoppdraget er derfor også knyttet opp mot folkehelse og forebygging. Av den grunn er det også nødvendig at kompetansesentrene har fokus både på forklaringer og mulige løsninger på ulike nivåer. Dette fordrer også en årvåkenhet for hvordan kunnskap utvikles. KoRus - Sør har tradisjon for å bidra til å utvikle ny kunnskap, blant annet gjennom å initiere og igangsette nye innsatser og etterprøve disse ved systematisk dokumentasjon. Ett nyere eksempel er Barn og rusfamilier (BIR)¹. I tillegg har vi, i likhet med øvrige KoRus-er, ansvar for oppfølging av nasjonalt initierte programmer. Et slikt område er ROP og Lokalt rusarbeid. Som ledd i å se nærmere på nettopp hva feltet selv mener er viktig å fokusere på i nær fremtid, ble arbeidet «Feltfagfolk viser vei!», utformet. Den erfaringsbaserte kunnskapen denne faggruppen besitter er etter vår vurdering en svært viktig kilde når praksis skal utvikles.

Feltnær tilnærming

Feltdialogene ble gjennomført etter fokusintervjumetoden, en tilnærming som anvendes for innsamling av kvalitative data. Dette innebar forberedelse av en temabasert intervjuguide som vi benyttet. Dialogen ble ført i en relativt åpen form, der deltagerens umiddelbare spørsmål, erfaringer og betraktninger fikk spillerom.

Vi ble svært godt mottatt i felten, og erfarte at denne arbeidsformen gav god gjenklang

Gjennom å dele åpent i en gruppe, legges også grunnlaget for aktiv respons, refleksjon og ny-delning. Ved hjelp av dette gir fokusgrupper en mer verdi når det gjelder tilgang på data. Det ble tatt løpende notater underveis, og vi sjekket hele tiden ut med deltagerne om det vi oppfattet var i tråd med det de mente å si. Denne formen

for løpende validering av data er svært viktig for å sikre at vi forstår hva deltagerne faktisk mener.

Vårt utvalg er verken representativt eller

mange nok til å kunne utgjøre en form for «stemmen til alle». Derimot utgjør de en interessant stemme når KoRus - Sør skal bidra til å legge til rette for best mulige tiltak inn i den delen av vårt arbeid som er rettet mot ROP og Lokalt rusarbeid. Feltfagfolks stemmer har vi også satt i sammenheng med annen kunnskap på området. Denne formen for flerdata-tilnærming for å forstå fenomener og oppdage nye, mener vi har en egenverdi. Metodetriangulering er da også ansett som en verdifull framgangsmåte innen metodekunnskapen når man skal forsøke å forstå komplekse og sammensatte fenomener. I vårt tilfelle har vi innhentet kvalitative fersksvaredata og analysert dem i lys av annen forskning på området. Vi ble svært godt mottatt i felten, og erfarte at denne arbeidsformen gav god gjenklang. Dette er i seg selv en viktig erfaring for oss i KoRus - Sør, og en indikator på at vi har nådd fram med vår metodiske tilnærming.

Deltagerne

Feltdialogene ble gjennomført vår og høst 2014. I alt 56 feltfagfolk deltok fra

¹ <https://teora.hit.no/bitstream/handle/2282/2102/2346.pdf?sequence=1>

den regionen som KoRus - Sør dekker. Regionen består av fylkene Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder. Denne storregionen består av i alt 83 kommuner, og har en samlet befolkning på nær en million mennesker.

Vi valgte en tilnærming der vi både ønsket å høre fagfolk fra ulike deler av regionen, og ha med representanter fra både store og små kommuner. Vi har ikke gått i dybden på akser som rural

– urban og sentrum – periferi, men det var viktig for oss å få tilgang til et bredt spekter av stemmer. Midt-Telemark (Bø, Nome, Sauherad) ble valgt som representanter for land- og småkommuneerfaringen, og i alt deltok 11 fagpersoner derfra, de fleste jobber feltnært. Det var representanter fra rusomsorg, psykisk helse og NAV. Larvik ble valgt som representant for en stor kommune i norsk målestokk, med langvarige levekårsutfordringer. Herfra deltok i alt 18 fagpersoner, de fleste jobber feltnært. Det var representanter fra rusomsorg, psykisk helse, ungdomstjenesten og boligstjenesten. Drammen ble valgt som representant for storbytematikken. Fra Drammen deltok i alt 6 fagpersoner, de fleste jobber feltnært. Det var representanter fra rusomsorg, psykisk helse og ungdomstjenesten. Kristiansand, Birkenes og Lillesand ble valgt som representanter for Agder-regionen, som både har storby- og småkommunematikk. I tillegg scorer Agder-regionen høyt når det gjelder negative levekår. Fra Agder deltok i alt 22 personer.

Feltdialogene viser at det er tre målgrupper som utpeker seg. Dette er ungdom, personer med langvarige rusproblemer samt etniske minoriteter

Funnene

Dialogen viste oss at deltagerne har et drivende engasjement i arbeidet sitt. I det videre redegjør vi for hovedtrekkene i funnene. Innledningsvis vil vi framheve at dialogene viste oss at det deltagerne

trakk fram som viktige momenter var likt for de ulike geografiske områdene, noe som var interessant. Vi fant ingen store forskjeller blant de ulike deltagergruppene i det som ble formidlet,

verken av erfaringer eller anbefalinger. Derimot fant vi at Agder-regionen hadde et noe høyere fokus på bruk av verger og utviklingen i voldsbildet enn de øvrige.

Hvilke målgrupper ble trukket fram?

Feltdialogene viser at det er tre målgrupper som utpeker seg. Dette er ungdom, personer med langvarige rusproblemer samt etniske minoriteter. I det videre tar vi for oss nevnte tre grupper, slik det framkom av dialogene.

Ungdom

Dialogene viste oss at det i felten er en stigende bekymring for ungdoms bruk av rusmidler, særlig bruk av cannabis og syntetiske rusmidler. Feltefolk viser til at ungdom sier at det er lett å få tak i, de mener også ofte at det er greit at kamerater og andre ungdommer bruker cannabis:

Erfaringene mine er at det er mer legitimt å forholde seg til rusmidler nå enn før.

Ungdata sier at ungdom synes det er tabu å bruke hasj, våre feltefaringer viser noe

annet. Det er mye rusbruk blant ungdommer, innen idretten, mv. De blir yngre og yngre, mer sammensatt.

Det var også bekymringer knyttet til utviklingen av det som ble betegnet som «hardere miljøer» blant ungdommer:

Merker det i miljøene at de har det verre på alle måter.

Ungdom og bruk av nett, både til å skaffe seg rusmidler og til å delta på ulike sosiale medier, ble også tematisert. Denne gruppen av ungdommer, ble også betegnet som «de usynlige», fordi feltfagfolkene ikke ser dem i gatebildet:

Kommer til å oppleve en eksplosjon, de som sitter på rommene og henter på nett, sterke stoffer som de ikke har peiling på hvordan kan virke. Mange nettstedet for den som vil handle på nett eller få tips.

Kategorien «den usynlige ungdommen», var forøvrig et tema som mange meldte sin bekymring for:

Vi vet for lite om dette generelt.

De gjør seg utilgjengelige, de er ikke i bybildet, de bruker ikke organisasjoner og tilbud, de henger ikke på kjøpesentret. De er kanskje på nett.

Holdningene til bruk av rusmidler var også et tema, og der finner vi følgende utsagn svært interessant:

Mange av de unge tenker at de ikke misbruker rus, men bare bruker det.

Dagene blir kjedelige, det er ikke noe alternativ, da er det ingen grunn til ikke å ruse seg.

Et betydelig tema var hva slags tilbud som finnes til både den ungdommen som er i drift, og den ungdommen som er på skole, men som har høyt fravær. Alle gruppene var svært opptatt av at det er for dårlig tilbud til denne ungdommen.

Dette gjelder både på dagtid, ettermiddager og kvelder samt helger. Det ble etterlyst både mer oppfølging fra NAV og fra flere virksomheter i kommunen:

Aktiviteter er et stort tema i hverdagen. Vi jobber med denne brukergruppa.

Dagene blir kjedelige, det er ikke noe alternativ, da er det ingen grunn til ikke å ruse seg.

Har ikke noe meningsfulle aktiviteter i det hele tatt

Et annet tema som ble tatt opp, var ungdom med rusproblematikk og boliger:

Mange av ungdommene mangler bolig, de blir gående i familien, det er ikke bra.

Veldige dårlige kår for mange unge.

Det jeg er mest bekymret for, er unge jenter i nødboliger. Jeg er redd for at de selger seg selv for stoff. Bør vi ha boliger bare for jenter?

Funn fra Ungdata viser en nedgang i bruk av rusmidler blant ungdom. Våre felterfaringer tyder imidlertid på at det er en bevegelse i ungdomsgrupper som vi bør vurdere grundigere. Norges største rusundersøkelse noensinne, som ble pu-

blisert i 2014², viser at vi har lite informasjon om alkohol- og rusproblematikk for ungdommer under 20 år. De faller utenfor: «Når unge tenåringer utvikler rusproblemer er det nesten ingen som klarer å ta tak i det før de har passert 20. Når de da blir kartlagt, har de like store rusproblemer som de som er 10 år eldre enn dem», sier rusforsker Sverre Nesvåg.

Det er ulike forklaringer på hvorfor ungdom er usynlige og ikke fanges opp tidlig. Mangel på samarbeid mellom barnevern, barne- og ungdomspsykiatri og oppfølgingstjenester/behandling for dem over 18 år, er en forklaring. Manglende kartleggingskompetanse for å avdekke rusproblematikk, er en annen forklaring. Studier peker blant annet på at vi finner rus- og psykiatriproblematikk hos ungdom som dropper ut av skolen. I kliniske miljøer blir det erfart at ungdom i den første tiden med rus kun kjenner de positive effektene av rusen, noe som igjen kan være en medvirkende årsak til at flere ungdommer med rusproblemer ikke blir fulgt opp.

Personer med langvarig rusproblematikk

I alle kommunegruppene ble en gryende uro knyttet til de mest «slitne», trukket fram. Dette er blant annet LAR-brukere. Bekymringen gikk i hovedsak på to ting:

- » De trenger tettere oppfølging enn det kommunene makter å gi. Begrepet omsorg ble benyttet om behovet. Dette ble utdypet med at denne gruppen er så dårlig fungerende at de trenger tilsyn

og oppfølging hele døgnet, men mange får ikke dette.

- » Gruppen får mindre politisk oppmerksomhet enn tidligere. Dette kan føre til redusert faglig oppmerksomhet og manglende prioritering av gruppen. ROP ble vist til som en viktig satsing i så henseende, men det ble samtidig uttrykt usikkerhet om dette er tilstrekkelig i forhold til beslutningsnivået i kommunene.

Aldersgruppen som ikke er definert som ungdom de siste to-tre, fire år, er en gruppe som glipper. Ressursene er snudd til fokus på ungdom. Tilbakemeldingen fra LAR-gruppen, er at de voksne LAR-folkene får et større problem, vi ser økende sidemisbruk og dårlig helse.

Samtidig ble det uttrykt stor tilfredshet med ROP-satsingen, som alle gruppene mente både var tidsriktig og viktig, samt at programmet også gir gode verktøy, økt kunnskap og styrket kompetanse:

Mange nye registrerte ROP, 89 nye, stor økning. Vi gjør grundigere kartlegging, kan være en del av forklaringen. Vi får antagelig fram et riktigere bilde enn tidligere, det er flere med stort hjelpebehov enn det vi har vært klar over.

I denne gruppen finner vi også eldre med rusutfordringer. Det ble etterlyst mer kompetanse på dette området. Konkret ble det også foreslått at kommunene oppretter aktivitetssentre for eldre med rusutfordringer.

I følge ROP-retningslinjen viser flere utenlandske studier en høy forekomst av ruslidelser i psykisk helsevern, særlig hos pasienter med de mest alvorlige psykiske

2 <http://www.helse-stavanger.no/no/0mOss/Avdelinger/regionalt-kompetansesenter-for-rusmiddelforskning/Sider/Rusmiddelbruk-i-Norge-BrukerPlan-statistikk.aspx>

lidelsene. Det er også gjort noen få norske studier som viser høy forekomst av ruslidelser i psykisk helsevern, spesielt ved sikkerhetsavdelinger. I akuttavdelinger varierer andelen mellom 20 og 47 %. I TSB (tværfaglig spesialisert behandling) er det en høy forekomst av psykiske lidelser. Særlig personlighetsforstyrrelser, angst og depresjon. Blant mottakere av økonomisk sosialhjelp, anslår statistisk sentralbyrå at ca 40 % har ruslidelse og/eller psykisk lidelse. Blant bostedsløse viser kartlegging at ca 25 % hadde ROP-lidelse (2005). (Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse-ROP-lidelser 2012.)

Blant gruppen «slitne», ble det især fra Drammen uttrykt tydelig bekymring knyttet til kvinnes situasjon, spesielt knyttet til kropp og sex. Uttrykket «sex som selvskading» ble anvendt. Deltagerne mente at hjelpeapparatet tradisjonelt er bedre forberedt på å jobbe med menn, og at det er vanskeligere å forholde seg til kvinner, de problemene de har og de utfordringer dette medfører. ROP-brukere og graviditet ble også trukket fram som et utfordrende område. Det var usikkerhet omkring når tvang skulle brukes, særlig grunnlaget for dette. Vi fikk forståelsen av at det var en del usikkerhet knyttet til denne tematikken. Det ble også nevnt at denne gruppen ikke ønsket noen tett på seg, og forsøkte derved å unngå kontakt.

Etniske minoriteter

Denne målgruppen ble ikke tatt opp spesifikt av noen grupper. Derimot ble det mye dialog knyttet til denne tematikken da vi/KoRus - Sør etterspurte området. Det faktum at deltagerne selv ikke tok opp denne tematikken, kan ha flere for-

klaringer. En forklaring kan være at rusmisbruk blant etniske minoriteter faktisk ikke er særlig utbredt. Vår antagelse er derimot at manglende avdekking av rusmatikk blant etniske minoriteter også kan ha sammenheng med manglende kompetanse på området, samt at denne gruppen muligens også er mindre synlig i gatebildet. Dialogene viste oss at denne antagelsen hadde støtte. Det framkom at denne gruppen er mindre synlig i gatebildet, og i det vi kan betegne som tradisjonelle rusmiljøer:

Blant mange av de ulike etniske gruppene er det skam å bruke denne delen av hjelpeapparatet.

Vi har ganske få av dem, vi har inntrykk av de som kommer hit har kommet veldig langt. Familien har kuttet dem ut.

De er i lukkede miljøer.

Mange tabuer rundt psykisk helse og rus, mange har ikke ord for dette, det setter seg i kroppen.

I artikkelen rusmiddelbehandling og skam framkommer det at mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn og rusutfordringer i liten grad søker kontakt med hjelpeapparatet. Det pekes på faktorer som lav systemtillit, språk og kulturelle barrierer som hinder. Et annet sentralt hinder handler om skam, og at å snakke om egen og familiens skam aktiviserer selve skammen, slik også våre data viser. (E. Berg og R. Audestad, 2006)³.

³ Rusmiddelbehandling og skam av Elin Berg og Ragnhild Audestad 2006. Oslo kommune rusmiddelstaten kompetansesenteret ISBN 82-92717-05-06

I dialogene kom det også fram at det er viktig å ikke se minoritetsbefolkningen som en gruppe:

Vi burde kanskje være mer oppmerksom på hva som er lurt i forhold til ulike grupper. Det er jo store forskjeller blant ulike minoritetsgrupper.

En kommune hadde også erfaring med at det er en betydelig fordel å ha ansatte med minoritetspråklig bakgrunn dersom rustjenesten skal komme i posisjon til denne gruppen.

KoRus - Sør er nå i gang med, som følge av våre feltfunn, å gjennomføre intern kompetanseheving og styrke vårt tilbud overfor kommunalt ansatte på dette området.

Hvilke temaer ble trukket fram?

I det foregående har vi gjort rede for hovedtrekkene i feltfagfolk-dialogene. I det videre gir vi en kortfattet oppsummering av de ulike innspillene som kom fram, både av dagsaktuelle temaer og hva som bør utvikles og/eller forbedres. Et tema som mange tok opp, var at rustjenesten må bli langt mer aktive på nettet. Både som et tilbud, og for å følge med på det som skjer på ulike nettsted. Freakforum er blant annet et nettsted som ble nevnt som en sosial tumleplass for ungdom, og særlig utsatte unge:

Når bør du begynne med stoff? Det er kanskje en uaktuell problemstilling for deg, men det diskuteres seriøst på FreakForum.

nu, et norsk debattnettsted med 46.000 medlemmer.(...) I lang tid lå det også oppskrifter på hvordan man lager syntetiske narkotika, som GHB, på nettstedet. (...) Hvor liberal er du? FreakForum er ikke det eneste stedet der det gis oppskrifter på hvordan man kan utføre kriminelle handlinger. Ved søk på Google kan man finne langt flere kilder. Det er svært sjelden myndighetene griper inn overfor dem, rett og slett fordi de stort sett er lovlige⁴.

Mange tok også opp at ansatte i skolene, og spesielt miljøarbeidere, må få kunnskap om rusmatikk, og at det

er svært viktig å utvikle samarbeid med skolene og fagtenester innen rus. Flere tok til orde for at det er viktig at ungdommer får faktakunnskap om rus. Også politiet ble nevnt som en faggruppe som har mye kunnskap om nåtid, og som i for liten grad benyttes. Samtidig ble det sett på som en utfordring å balansere mellom ungdom, foreldre og politiet. Alle gruppene tok opp at dagens foreldregenerasjon har en helt annen rusadferd enn hva vi så tidligere. I dag fester mange foreldre regelmessig, på samme måte som ungdommene. Selv om ikke ungdommen er med på festene, vet de godt hva som foregår. Det ble også vist til at noen foreldregrupper fra mellomklasse- eller høyklassesmiljøer har lukkede fester der ulike former for rusmidler benyttes. Det ble uttrykt bekymring for dette, og at det er et område vi vet lite om så langt.

⁴ <http://www.dinside.no/827566/der-skurkene-diskuterer>

Også mer og bedre samarbeid med fastleger ble etterlyst. Samhandling med fastleger, spesialisthelsetjenesten og øvrige kommunale tjenester var et tema i alle dialogene, og særlig i Agder. Samhandling mellom første- og annenlinjetjenesten var også et tema som engasjerte, og det ble det gitt klart uttrykk for at dette må bedres. Flere tok til orde for betydningen av at samarbeidet også må innbefatte politiet og fengselsvesenet i større grad enn i dag. Det ble også etterlyst en bedre kommunikasjon og opplysningsflyt mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene. Feltfagfolk i kommunen uttrykte frustrasjon over at de ikke fikk epikriser og til tider heller ikke opplysning om at pasienter ble utskrevet fra døgnavdeling. I tilknytning til dette ble også «fjerdelinjetjenesten», drøftet. Dette ble definert som en tjeneste som kan håndtere dem som er så syke at verken spesialisthelsetjenesten eller kommunene har kompetanse til å håndtere dem. Her ble det blant annet vist til ROP og geriatripasienter, der de farlige ROP-pasientene som ikke oppfyller diagnosekriterier for alvorlig psykisk lidelse eller fortsatt ikke har fått adekvat utredning og behandling, er en stor utfordring. I tilknytning til dette ble det påpekt at det er et tydelig kompetansebehov innen feltet, ettersom et stadig større ansvar for ROP-pasienter overføres til kommunene.

Agder-regionen var spesielt opptatt av gruppen «de tyngste og de farligste». Det ble framholdt at det råder uklarhet om ansvarsforholdet mellom første- og

Flere tok til orde for betydningen av at samarbeidet også må innbefatte politiet og fengselsvesenet i større grad enn i dag

annenlinjetjenesten. Derne ble det påpekt at det er en kompetanseutfordring uansett hvilket nivå som har ansvaret. Denne gruppen inkluderer også dem som ikke oppfyller diagnosekrav til en alvorlig psykisk lidelse og rus, som for eksempel schizofreni og rusavhengighet, og får dermed mye mindre hjelp og behandling i spesialisthelsetjenesten. Personer i denne gruppen har et lavt funksjonsnivå, personlighetsforstyrrelser, dyssosial adferd, stadige rusutløste psykoser og begår mye kriminalitet. Flere mente at denne gruppen kunne ha vært plukket ut allerede i grunnskolen. Rapport fra folkehelseinstituttet viser at bare 17 prosent av ungdom med betydelige emosjonelle plager har vært i kontakt med fagpersonale for plagene. I artikkelen «amfetaminutløst psykose eller schizofreni?», pekes det på at pasienter som får amfetaminutløst psykose og har stadige og tette innleggelse, kanskje ikke får den utredningen de bør ha med tanke på uoppdaget bakenforliggende schizofreni. Det kommer klart fram at gjentatt eller vedvarende amfetaminutløst psykose bør behandles og følges opp bedre enn i dag, eksempelvis med forsterket poliklinisk og/eller oppsøkende tilbud. Dette er også i tråd med anbefalinger i ROP-retningslinjen. Bør man vurdere mer helhetlig integrert oppsøkende behandlingsteam (for eksempel ACT-team), slik pasienter med alvorlig psykisk lidelse og rusproblematikk mottar som tilbud flere steder i landet?

Barnverntjenesten ble nevnt som et fag-

felt med for lav ruskompetanse. Generelt ble det etterlyst kompetanseheving innen dette området, og manglende kunnskap og kompetanse ble ansett som den viktigste forklaring på at så få i denne gruppen fanges opp. Av Rundskriv Q 25/2005, framgår det blant annet at barn og unge som mottar hjelp fra barneverntjenesten må få «nødvendig bistand fra psykisk helsevern for barn og unge, og fra tverrfaglig spesialisert rusbehandling» (s 13i).

Det ble også uttrykt behov for mer kunnskap om blant annet taushetsplikt, bruk av tvang, samarbeid og samhandling. Det kom fram frustrasjon over manglende opplysninger fra spesialisthelsetjenesten til oppfølger i kommunen. Dette gjaldt både epikriser og opplysninger om utskrivning fra døgnbehandling. Det ble også tatt til orde for at rustjenesten i kommunene bør bli mer synlig, og at tjenesten kan bli bedre til aktivt å informere om seg og sitt tilbud. Bruk av verger var et annet tema som spesielt ble fremhevet i Agder, der det ble etterlyst mer kunnskap om bruk av verger.

Fokus på bedringsprosesser (recovery) ble også trukket fram som viktig kunnskap og kompetanse for feltfagfolk. Det ble gitt uttrykk for at det er for mye fokus på det som ikke virker, og at dette kan virke hemmende for det rusfaglige arbeidet.

Oppsummerende refleksjon

Ser vi så nærmere på data vi har fått tilgang til gjennom feltdialogene og sammenholder dette med nyere, større undersøkelser på området, er det som vi har vist meget høyt samsvar mellom det materialet vi har samlet inn, og den nyeste rusundersøkelsen i landet, publisert

i 2014 (Nesvåg og Håland 2014)⁵. Rusundersøkelsen viser at det er like mye rus i bygd og by. Rusproblematikken er altså ikke et storbyfenomen, noe våre data fra feltdialogene også viser. Dette betyr at innsatsen og kompetansen må fordeles slik at alle kommuner i landet kan gi et bedre hjelpetilbud. Rusundersøkelsen viser også at rusproblematikk blant ungdom under 20 år er lite kjent av hjelpeapparatet, og at alle kommuner har en mindre gruppe med svært alvorlige rusrelaterte og psykiske helseproblemer som vi ikke klarer å hjelpe med dagens metoder. Også dette er funn som samsvarer med våre data. Etter vårt syn er dette en tydelig indikator på behov for økt fokus på disse områdene. Vi spør oss om dette er områder der vi bør anvende praksisnær forskning i økende grad. Vår vurdering er at dette også er aktuelt når det gjelder etniske minoriteter med rusutfordringer. Våre feltdata viser at på disse områdene er det stort behov for kompetanse.

Feltnær dokumentasjon er ikke nytt. Aksjonsforskning er et eksempel på dette. Aksjonsforskning er en tilnærming innenfor samfunnsforskning, der man har som ideal at den som kjenner problemene må være aktivt med i forskningsprosessen. Forsker og aktør er likeverdige partnere i en felles undersøkelsesprosess. Det er et demokratisk samarbeidsideal (Hem 2002). Denne forsknings-tilnærmingen fikk fornyet interesse på 1970-tallet, da det ble tatt til orde for at forskningen måtte ut av det akademiske

5 <http://www.helse-stavanger.no/no/OmOss/Avdelinger/regionalt-kompetansesenter-for-rusmiddelforskning/Sider/Rusmiddelbruk-i-Norge-BrukerPlan-statistikk.aspx>

elfenbenstårnet og bidra med praktiske løsninger på praktiske problemer. Teori hadde ikke forrang lenger, og forskningen ble heller ikke sett på som verdifri. Hensikten med aksjonsforskning er å bringe den faglige ekspertisen med i en ønsket samfunnsendrende prosess, slik at forskeren blir en aktør i stedet for en observatør som tilstreber objektivitet.

Denne tenkemåten ligger også til grunn for det som betegnes som «praksisnær forskning», et område som kan hevdes å ha fått fornyet interesse, noe som blant annet ulike nasjonale satsinger er eksempler på⁶. Erfaringsbasert kunnskapsutvikling er også et område som det regionale kompetansesentermiljøet i økende grad introduseres for. Av felles samfunnsoppdrag framgår følgende: Det vil bli satt i gang en prosess for å vurdere i hvilken grad KoRus-ene skal utvikle anvendt, praksisrelevant og praksisnær forskning. Kunnskapen vi har ervervet gjennom en feltnær tilnærming til fagutvikling, kan også sees på som et bidrag til erfaringsbasert tjenesteinnovasjon⁷. KoRus – Sør ønsker å være en bidragsyter til denne formen for fag- og tjenesteutvikling.

Dette blant annet fordi behovet for å fange opp samtidens bevegelsesmønster etter vår vurdering er betydelig. Særlig fordi endringer skjer raskt, tempoet er

høyt og tilgangen til ulike former for inspirasjon er omfattende. Befolkningens evne til kaosnavigering kan derfor hevdes å være en stadig viktigere kompetanse. Fravær av dette kan øke farene for at flere individer kan befinne seg i utsatte posisjoner. KoRus - Sør har, blant annet av den grunn, også initiert en annen feltnær satsing, UNG, som vi kommer tilbake til i en senere artikkel.

Erfaringsbasert kunnskapsutvikling er også et område som det regionale kompetansesentermiljøet i økende grad introduseres for

Om forfatterne:

Karin Gustavsen er samfunnsforsker, sosionom og sosiolog. Hun har lang erfaring fra offentlig forvaltning på flere nivåer. Hun er for tiden knyttet til KoRus – Sør i en delstilling og jobber særlig med å utvikle en satsing mot ungdom.

Reidar Pettersen Vibeto er klinisk sosionom og spesialkonsulent ved KoRus – Sør. Her har han et særlig ansvar for ROP-arbeid og Motiverende Intervju.

⁶ <http://www.uia.no/senter-og-nettverk/praxis-so-er>

⁷ <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/hod/sha/rapportomnasjonaleinnovasjonsindikatorer2011.pdf>